

Dimensiunea epistemologică a studiilor de intelligence

dr. Cosmin BARA

bara_cosmin@yahoo.com

Abstract

This article aims to highlight the role played by epistemology in the intelligence studies and also to contribute to the development of intelligence theory in general by consolidating this filed of research.

I belive that only by theorizing intelligence we will be able to explain what it is how it can understood and what its contribution is to the actual and future social political changes.

Moreover epistemology improves the process of critical thinking in intelligence studies and allows to develop comparative analysis in both idelological and scientific ways.

This approach is meant to help to reduce the risk of making decisional errors and the optimize the gathering , analysis, exploitation and dissemination of operational and strategic information.

Keywords: epistemology, intelligence, realism, idealism, pozitivism, constructivism, systemic paradigm.

Introducere

Deschiderea națiunilor moderne la economia globală impune, fără îndoială, lărgirea viziunii asupra intelligence, renunțându-se la conceptualizarea specifică ultimelor două conflicte mondiale și a războiului rece. Astfel, se deschide calea pentru înțelegerea intelligence ca o necesitate ce trebuie să stea la baza oricărui tip de decizie luată în medii complexe și imprevizibile, care caracterizează cea mai mare parte a activităților publice sau private în societățile zilelor noastre.

Eșecurile intelligence evidențiate de producerea atentatelor teroriste¹, precum și controversele privind armele irakine de distrugere în

¹ 11 septembrie 2001 (SUA); 11 martie 2004 (Spania); 15 și 20 noiembrie 2003 (Turcia).

masă au demonstrat limite în înțelegerea intelligence-ului. Dezbaterile dintre politicieni, organizații de intelligence, mediul academic și societatea civilă, în special în SUA, Marea Britanie și Franța, dar și în țara noastră, au generat valuri de discuții a căror rezultat previzibil de altfel, a fost că acest domeniu este slab conceptualizat și ar trebui teoretizat.

Deoarece abordarea intelligence și dezvoltarea unei gândiri conceptuale și teoretice în acest domeniu sunt încă într-un stadiu „embrionar” apreciez că deschiderea mediului academic românesc pentru cercetarea intelligence-ului va putea aduce un plus valoare abordărilor existente prin situarea pe o poziție mai pragmatică, mai deschisă și mai puțin descriptivă.

În acest stadiu apreciez corelația dintre intelligence și epistemologie ca fiind justificabilă din perspectiva creionării pe de o parte a metodelor și practicilor de intelligence, pe de altă parte a unei dezvoltări a mijloacelor politice capabile să asigure securitatea cetățenilor și să susțină dezvoltarea durabilă a societăților actuale.

În timp ce intelligence-ul pătrunde în dezbaterile academice românească acest articol evidențiază rolul cheie jucat de epistemologie în cercetarea aplicată domeniului și propune piste care să conducă la întărirea teoretică a intelligence-ului, având ambiția de a favoriza emergența unei noi culturi, capabilă să modeleze opțiunile strategice ale statului român, sensibilizarea societății civile și dezvoltarea cercetării științifice în domeniu. Totodată, identifică principalii producători de „cunoaștere de intelligence” și oferă o înțelegere a rolului lor în dezvoltarea studiilor de intelligence în țara noastră, pe o direcție inovatoare.

Emergența studiilor de intelligence este dependentă de apărarea securității naționale și de legitimarea organizațiilor de intelligence. În această eră informațională, organizațiile de intelligence ar trebui să fie preocupate permanent de o cât mai bună comunicare publică a naturii și scopului activităților derulate pentru realizarea obiectivelor de securitate națională, precum și a constrângerilor/limitelor instituționale. Este vorba de un demers ce urmărește educarea publicului/opinii publice, fiind adresat celor care pot avea un rol important în culegerea și diseminarea informațiilor, respectiv celor interesați de această problematică.

Serviciul Român de Informații reprezintă unul dintre principalele centre de producție pentru „cunoaștere de intelligence”. Site-ul SRI², spre exemplu, oferă numeroase informații referitoare la aspecte precum misiunea, viziunea și

² www.sri.ro

valorile, rapoartele de activitate, responsabilitatea socială, derularea de activități pe linia prevenirii și combaterii terorismului, cyberintelligence, apărarea valorilor constituționale, contraspionaj, securitate economică, amenințări transfrontaliere și protecția informațiilor clasificate.

Pe aceleași coordonate, din punct de vedere al deschiderii către opinia publică, se înscriu și site-urile oficiale ale Serviciului de Informații Externe, dar și al Ministerului Apărării Naționale³.

Din analiza acestor site-uri distingem obiective de comunicare instituțională precum crearea unei imagini pozitive, promovarea unei culturi privind transparența în materie de intelligence, sensibilizarea/atragerea unui public interesat de domeniul intelligence.

Apreciez că aceste site-uri, alături de documentele oficiale elaborate de instituțiile menționate, constituie surse primare pentru dezvoltarea/producerea de „cunoaștere de intelligence”.

Adaug faptul că centre universitare precum Academia Națională de Informații „Mihai Viteazul” și Universitatea Națională de Apărare „Carol I” au reușit atragerea și promovarea de studii interdisciplinare, atât prin programele masterale/doctorale în domeniul *informații*, cât și în cadrul colocviilor, simpozioanelor organizate în ultimii ani. Inițierea și permanentizarea colaborării, inclusiv în parteneriat cu alte centre universitare⁴, a eliminat riscul blocării dialogului cu istorici, politologi, sociologi, specialiști în drept sau științe economice, aceștia fiind capabili să ofere o viziune mult mai largă asupra studiilor de intelligence prin raportarea la rolul statului/națiunii în procesele globalizante, transformările și comportamentul acestora în relațiile internaționale.

Doresc să remarc totuși că această cunoaștere, produsă de universități și obiectivele urmărite diferă sensibil de cele ale organizațiilor de intelligence. Universitățile vizează formarea studenților în materie de intelligence, plecând de la cealaltă extremitate în logica comunicării față de organizațiile de intelligence, dar ele sunt responsabile, în aceeași măsură, de producerea și valorificarea „cunoașterii de intelligence”.

Pe acest fond, teoretizarea intelligence-ului devine foarte importantă deoarece putem să explicăm ce este, cum poate fi înțeles și care este contribuția sa la schimbările socio-politice actuale și viitoare.

³ www.sie.ro, www.mapn.ro

⁴ Universitatea București (master „studii de securitate-analiza informațiilor”), Universitatea de Vest Timișoara (master „Intelligence și securitate națională” și „Analiza Informațiilor”, Universitatea 1 Decembrie 1918 Alba Iulia, (curs postuniversitar „Protecția Informațiilor clasificate”).

Ca punct de plecare în analiza problematicii am utilizat raportul conferinței „Toward a Theory of Intelligence”⁵, organizată, în anul 2006, de către Rand Corporation, unul dintre cele mai prestigioase Think Tank din SUA⁶.

Preocuparea noastră este aceea de a identifica principalele poziții epistemologice pe care se situează cercetătorii domeniului și limitele explicative induse de dezvoltarea conceptuală în modele teoretice nesatisfăcătoare. Această opțiune este determinată de faptul că, astăzi, disputa teoretică majoră privește cum să definim intelligence-ul, dacă ar trebui să dezvoltăm teorii care să ajute experții să cerceteze intelligence-ul, să îl înțeleagă pentru mai bună sa explicare publicului (*theory of intelligence*), sau ar trebui să dezvoltăm teorii pentru intelligence, care să se raporteze la necesitățile practicienilor și decidenților politici (*theory for intelligence*)⁷.

Majoritatea cercetătorilor clamează lipsa unei percepții unitare asupra conceptului și oferă propriile lor definiții acestui termen care, deși nu sunt foarte diferite, rămân totuși distincte. Definițiile sunt variate de la sensul simplu și larg⁸ al *informației* la complex și îngust, ca suport al deciziilor politice, folosirea informațiilor din surse secrete, proiectat pentru reducerea nivelului de incertitudine pentru decident, cu scopul de a furniza un avantaj relativ, uneori prin utilizarea unor operații clandestine⁹.

Dacă utilizăm reperele oferite de Thomas Kuhn în studiul problematicii „revoluțiilor în cercetarea științifică”, este corectă afirmația: studiile de intelligence se află în stadii preparadigmatică. Se întrunesc toate condițiile prin care Kuhn caracterizează starea preparadigmatică¹⁰: abordări de pe poziții diferite, descrieri diferite și interpretări diferite; elaborarea a „numeroase teorii speculative și nearticulate”; sesizarea incertitudinii explicative accentuate; semnalarea încercărilor de articulare a diferitelor interpretări; conștientizarea „anomaliilor” și inventarierea alternativelor; punerea în discuție a interpretărilor și apariția fenomenelor caracteristice declanșării procesului de inovare paradigmatică.

⁵ Accesat la data de 10.08.2013, pe site-ul www.rand.org

⁶ În cadrul Rand Corporation a fost creat Intelligence Policy Center a cărui preocupare o constituie identificarea de soluții la amenințările emergente (terorism, arme de distrugere în masă).

⁷ Peter GILL, profesor la Universitatea Salford, Manchester, Marea Britanie.

⁸ David KAHN, expert în probleme de intelligence .

⁹ Michael WARNER, expert CIA.

¹⁰ Th. KUHN, *Structura revoluțiilor științifice*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1976, p. 96-120.

Dificultățile terminologice precum și eșecul de a ajunge la un acord preliminar cu privire la definirea intelligence-ului sunt determinate de diviziunile profunde dintre paradigmele și abordările metodologice din domeniu, iar opțiunile pentru o „meta teorie” în studiile de intelligence sunt din ce în ce mai presante.

Apreciez că apelul la epistemologie poate oferi soluții ce conduc la depășirea orizonturilor interpretative nesatisfăcătoare și identificarea unui model teoretic care să ne permită să înțelegem mai bine rolul studiilor de intelligence.

Potrivit lui Franck Bulinge¹¹, prima abordare a intelligence-ului, ca proces de construcție a cunoașterii și ca obiect de cercetare în științele umaniste, apare în lucrarea „Philosophy and Methodology of Intelligence: the logic of estimate process”, scrisă în anul 1989 de către Isaac Ben Israel, context în care se pun în discuție două puncte esențiale pe care se bazează teoria actuală a intelligence: *inducție și probabilități*. Dacă primul model a fost invalidat deoarece intelligence-ul nu se poate baza pe estimări induse, plecând de la observații, cel de al doilea ar trebui privit critic, denunțând o probabilitate relativă a unei estimări.

În acest context devin relevante pentru cercetarea domeniului următoarele întrebări: există o metodă care să permită estimări exacte? există o metodă general aplicabilă la toate estimările de intelligence, care să determine natura lor, sau fiecare problemă necesită a fi tratată într-o manieră specifică?

Astfel, autorul israelian deschide calea unei veritabile gândiri critice, dintr-o perspectivă științifică, asupra teoriilor de intelligence. Noi ne propunem să aprofundăm această cale și să creăm premisele dezvoltării unor analize comparative a intelligence-ului din diferitele câmpuri epistemologice, pornind de la premisa că interogarea cunoașterii, natura, metodele, și valoarea sa este un demers care privește, atât cercetarea științifică, cât și activitățile specifice de intelligence, a căror obiectiv este de a aduce cunoaștere operatională și strategică, aspecte necesare și utile în luarea unor decizii politice, economice, strategice sau militare.

În acest sens, considerăm că orice demers de cercetare trebuie să aibă ca punct de plecare definirea premiselor epistemologice, a fundamentelor și structurii bazale. Pentru a ne putea situa într-un cadru conceptual, coerent în analiza studiilor de intelligence, este necesară o trecere în revistă a reperelor fundamentale ale construcției epistemologice.

¹¹ Renseignement et analyse d'information: une approche epistemologique, accesat, la data de 20.10.2013, pe www.cerad.canalblog.com.

Evoluția capacităților omului de a produce interpretări este sugerată de creșterea complexității interpretărilor și de caracterul tot mai sistematic al cunoașterii, iar discontinuitățile care au marcat evoluția cunoașterii sunt ilustrate de capacitatea noilor explicații de a marginaliza interpretările anterioare și de a aduce în atenție noi premise și modalități de analiză.

Astfel se explică coexistența numeroaselor teorii diferențiate de amprenta științifică a perioadei în care au fost concepute și de premisele pe care s-au situat autorii. Deci, conceptual și procedural, epistemologia este produsul dificultăților științei, iar demersurile epistemologice de natură științifică succedate atestă nevoia permanentă de epistemologie, care să explice cât mai corect și mai cuprinzător domeniul cunoașterii.

Prin cunoaștere trebuie să înțelegem procesul de descoperire treptată a complexității realității înconjurătoare și reconfigurarea, relaționarea continuă a componentelor acesteia descoperite anterior cu informații nou primite, în încercarea de a ajunge la interpretarea corectă a întregului pe care îl reprezintă realitatea.

Pentru realizarea acestui obiectiv, filosofii și oamenii de știință s-au arătat interesați atât de facultățile și demersurile ce intervin în producerea interpretărilor, cât și de analiza rezultatelor finale ale acestor demersuri, dar construcțiile explicative, fiind produse în anumite contexte informaționale, care se particularizează în raport cu caracteristicile acelor contexte.

În acest sens, sociologul Lucian Culda subliniază „*distincția dintre un prim stadiu, în care activitățile cognitive au caracter empiric, un al doilea stadiu, în care devin posibile interogări de natură filosofică și un al treilea stadiu, în care activitățile cognitive pot fi efectuate în modalități științifice*”¹², ipoteză pe care o vom utiliza în analiza schematică, în continuare fiind elocventă pentru opțiunea noastră, a principalelor teorii specifice studiilor de intelligence.

Scopul acestui demers este, în opinia noastră, fundamental în măsura în care, comparativ cu ansamblul de cunoștințe și practici esențial empirice, nevalidate științific, vizează nu numai reducerea riscurilor unor erori decizionale, dar și optimizarea modalităților de obținere, analiză și valorificare a informațiilor cu caracter operațional și strategic.

¹² L. CULDA – *Dimensiunea epistemologică a interogării existenței sociale a oamenilor*, Editura Licorna, București, 2000, p. 110.

1. Abordarea ideologică a studiilor de intelligence

Interpretările filosofice ale subiectului cunoscător se centrează, pe de o parte, pe problematica naturii cunoștințelor, a posibilităților acestora de a dezvălui proprietăți ale domeniului de referință al actului cognitiv, iar, pe de altă parte, pe distincția grosieră între simțuri și rațiune. Astfel, sunt posibile două clase de interpretări: *empiristă*, care consideră că nimic nu poate face obiectul raționării, dacă informațiile nu sunt produse de simțuri și *raționalistă*, care recunoaște implicarea simțurilor în activitățile cognitive, dar susține că activitățile raționale sunt cele care efectuează activitățile cognitive.

În primul caz, când interpretările filosofice s-au centrat pe natura cunoștințelor, s-au conturat două poziții: *realiste*, ce recunosc capacitatea cunoașterii de a dezvălui însușiri ale existenței fizice și *subiectiviste*, care neagă această capacitate.

Conceptul de ideologie¹³ a fost introdus în gândirea modernă de Marx și Engels, pentru a desemna „conștiința reală” a unei colectivități, modul în care aceasta devine conștientă de ea însăși, de condițiile sale de existență și de direcțiile în care trebuie să-și desfășoare activitatea.

În ciuda diviziunilor sale interne și criticilor externe, tradiția realistă/neorealistă continuă să fie principalul contributor la studiile de intelligence.

În marea majoritate a studiilor de intelligence și de securitate, specifice ideologiei realiste, statul este obiectul de referință, iar asigurarea supraviețuirii ca entitate suverană prin garantarea independenței sale politice și a integrității teritoriale este scopul principal, securitatea statului fiind concepută ca un răspuns la amenințările cu care acesta s-ar confrunta.

Literatura specifică face trimiteri la proliferare nucleară, cursa înarmărilor, controlul armelor de distrugere în masă. Aceste studii au o puternică influență în creionarea politicilor de securitate în state precum SUA, Marea Britanie și Franța.¹⁴

Din punct de vedere al intelligence-ului ideea este foarte simplă. Dacă lumea este periculoasă și anarhică, intelligence-ul servește la protecția noastră împotriva „celor răi”. Această perspectivă realistă este auto-perpetuantă și crează insecuritate deoarece fiecare actor caută insecuritatea, iar intelligence-ul ar trebui privit ca rezultat al culegerii, evaluării, analizei, integrării și interpretării tuturor informațiilor relevante pentru politica externă.

¹³ vezi *Dicționar de sociologie* – Coordonatori: Cătălin ZAMFIR, Lazăr VLĂSCĂANU, Ed. Babel, București, 1993, p. 285.

¹⁴ Barry BUZAN, Lene HANSEN, *The evolution of international security studies*, Cambridge University Press, 2009, p. 37.

În tradiția idealistă, studiile de intelligence sunt centrate pe individ, pe respectarea drepturilor și libertăților sale, pe promovarea normelor și valorilor liberale și cooperarea internațională între state. În această viziune dacă „exteriorul” nu este perceput ca o amenințare și obligația de a proteja indivizii merge dincolo de state, atunci definiția intelligence se schimbă fundamental.

2. Abordarea științifică în interiorul studiilor de intelligence

Distincția dintre abordările filosofice și cele științifice este utilă deoarece dezvăluie progresele realizate în interogarea cunoașterii, a naturii și valorilor sale. Totodată, contribuie la formarea epistemologilor astfel încât să efectueze studii folosind proceduri științifice și să fie interesați de reconstrucția propriilor metode de analiză și evaluare.

Jean Piaget¹⁵ apreciază că, pentru a concepe o explicație a cunoașterii în modalități științifice, este necesară o raportare critică la modalitățile filosofice de analiză, reușind astfel nu numai să dezvăluie anumite erori de interpretare specifice explicațiilor empiriste și raționaliste, dar și să se detașeze critic de principiile explicative proprii abordărilor filosofice și de modalitățile speculative de susținere a interpretărilor.

Deoarece scopul nostru este să enunțăm trăsăturile generale ale unei „epistemologii a intelligence” ce ar putea dirija cercetarea academică din țara noastră pentru realizarea unei eventuale „teorii științifice a intelligence” propun identificarea consecințelor și evaluarea intelligence-ului rezultate din situarea cercetătorului în următoarele orizonturi interpretative: determinist-causal, interacționist și sistemic.

2.1. Epistemologia determinist cauzală

Explicația prin „cauze” este cea mai simplă formă de explicație și a marcat gândirea socială de la sfârșitul secolului al XIX lea și începutul celui de al XX lea în cadrul teoretic pozitivist. August Comte, cel care a introdus termenul de „sociologie”, insista ca științele sociale să caute legile generale ale comportamentului uman, să pună accent pe cuantificare și pe respingerea explicațiilor în termeni de fenomene subiective, cum ar fi intențiile sau scopurile. Pozitivismul consideră că realitatea există independent de observator.

În accepțiunea lui Franck Bulinge¹⁶, din perspectiva acestei abordări, intelligence-ul relevă o realitate preexistentă pe care o difuzează ca o formă

¹⁵ Jean PIAGET, *Epistemologia genetică*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1973.

¹⁶ *Op. cit.*

de informație brută, nefăcând obiectul unei prelucrări specifice. Acest curent epistemologic introduce ideea unei observații fără cunoașterea obiectului, care nu ar trebui să fie văzut, să fie în starea sa naturală și grantează în mod teoretic obiectivitatea observației.

În cadrul orientării determinist-cauzale, fiecare situație este rezultatul (efectul) indus de una sau mai multe cauze. În acest orizont epistemologic intelligence-ul este considerat ca fiind cunoașterea obiectivă a unei realități, dedusă plecând de la datele observabile, a cărei evoluție este supusă predictibilității sub legile cauzale. Interoghează faptele în scopul descoperirii structurii acelei realități care trebuie să fie coerentă cu cele trecute. În schema pozitivistă, eficiența intelligence-ului este evaluată prin capacitatea sa de a capta datele într-o manieră exhaustivă și de a le integra în modele teoretice fiabile.

Majoritatea cercetărilor realiste și idealiste, în încercarea de a masca opțiunile ideologice sub un discurs științific, urmează calea pozitivistă. Situarea decidentului politic și a cercetătorilor în acest orizont interpretativ fac ca studiile de intelligence să aibă tendința de a se focaliza pe rezolvarea problemelor pe termen scurt și mediu.

2.2. Epistemologia interacționistă

Limitele interpretării cauzale au relevat faptul că anumite genuri de procese și situații nu pot fi explicate, iar cercetătorii au sesizat posibilitatea altor genuri de explicații, conturându-se un nou model de analiză, cel interacționist¹⁷. Interacțiunile dezvoltă consecințe sociale, introduc modificări în organizările sociale, produc procesele pe care R. Boudon le-a denumit „perverse”. Consecințele derivate din interacțiuni nu pot fi incluse în clasa determinărilor cauzale.

Acest curent epistemologic stă la baza dezvoltării ulterioare a constructivismului, orientare care consideră că realitatea este construită, alfel spus că ea depinde de viziunea observatorului și de interpretarea pe care el o dă.

Pentru constructiviști existența socială este creată de interpretările construite grație interacțiunilor actorilor. În acest demers, indivizii își crează mediul prin gândurile și acțiunile lor, ghidate de scopuri.

¹⁷ Raymond BOUDON, *Efecte perverse și ordine socială*, Editura Eurosong & Book, București, 1998, p. 242-250.

Abordarea constructivistă în intelligence constă în cercetarea intenției care susține o situație, considerând-o sub aspectul finalității sale. Plecând de la această ipoteză intenționalistă, cauzele unui fenomen nu sunt decât o manifestare a intenției care îl susține. În acest sens, intelligence-ul apare ca o reprezentare a unei experiențe cognitive, iar cunoșterea produsă implică un subiect cunoscător care nu are sens sau valoare în afara lui.

Constructivismul introduce ideea conform căreia cunoașterea este individualizată, iar o situație a cercetătorului în acest orizont interpretativ produce consecințe pentru intelligence diferite, de cele rezultate din analizele determinist cauzale.

2.3. Epistemologia sistemică

Modalitatea sistemică de analiză s-a conturat, treptat, în interiorul mai multor domenii teoretice. Într-o primă etapă, s-au conceput modalități de modelare a structurilor (producând „analiza structurală”), modalități de modelare a proceselor ce dau capacitatea funcțională a unor organizări (producând ceea ce s-a numit „analiza funcțională”), modalități de modelare a mecanismelor de reglare ce introduc corecții în organizări (producând ceea ce s-a numit „analiză cibernetică”).

Luarea în considerare a diferențelor dintre organizările considerate sisteme au făcut posibile modelări teoretice ale mai multor genuri de sisteme și, bineînțeles, diferite modalități de modelare. În domeniul teoriilor sistemice există două mari clase de abordări:

I. analize concepute în modalități lineare, care presupun că obiectul modelării nu conține procese ce transcend modalitățile cauzale de interpretare;

II. analize în care se acceptă premise holiste, în care domeniile de referință sunt organizări cu proprietăți ce nu se reduc la cele ale componentelor, în care organizările sunt mai mult decât suma părților lor.

Analizele sistemice se cer a fi tratate separat de modelări, pentru că acestea nu sunt doar sistemice. Expresiile „modele”, „modelări”, „simulări” sunt folosite și pentru interpretări de tip cauzal. Și analizele interacționiste pot cuprinde, dacă se respectă anumite reguli, modelări și simulări pe modele. S-au conturat însă domenii teoretice distincte pentru explorarea posibilităților de modelare a domeniilor complexe sau complicate.

Modelarea se referă la un sistem atunci când domeniul ei de referință este o organizare cu anumite proprietăți. Interogarea sistemică, specializându-se pentru a identifica structuri, relații funcționale sau disfuncționale, stări posibile, mecanisme de reglare și pentru a efectua

simulări prin care să se proiecteze strategii de conservare a domeniilor de referință între anumite stări, se referă la organizări de genul celor numite „complexități”, care tind natural spre stări aproape de echilibru.

Paradigma sistemică, cuprinzând analize structurale, funcționale și de tip cibernetic, oferă premise pentru o cercetare mai cuprinzătoare și mai apropiată de proprietățile obiectului cunoașterii (îl consideră o complexitate, adică o organizare în stare de echilibru).

Relevanța acestui model de analiză pentru intelligence o regăsim elocvent în abordările americane asupra mediului operațional specific teatrelor de operațiuni complexe și iregulare¹⁸.

La începutul anului 2000 a fost dezvoltat în SUA conceptul ONA (Operational Net Assessment) a cărui obiectiv principal era să amelioreze procesele de dezvoltare și gestionare a capacităților operaționale la nivelul statului major al forțelor interarmate. În condițiile implicării în noi tipuri de conflict se dorea o mai bună înțelegere a complexității mediului în care acest tip de stat major trebuia să pregătească sau să conducă acțiunile militare.

Fundamentele conceptului ONA se găsesc în metoda de analiză sistemică, care constă în studiul elementelor cheie constitutive ale unui mediu operațional (noduri) și a relațiilor care le unesc (conexiuni). Toate aceste elemente pot fi abstracte sau concrete. Putem da exemplu de „noduri” persoane sau locuri, și de „conexiuni” relații comerciale, religioase.

În conceptul ONA, elementele constitutive ale unui sistem sunt clasate în șase categorii: politice, militare, economice, sociale, infrastructură și informații.

Scopul ONA era de a furniza o analiză precisă sistemului unui adversar în scopul identificării principalelor puncte forte și slabe. Strâns legată de doctrina „efectelor”, acest proces consta, plecând de la analiza sistemului, în determinarea efectelor și acțiunilor care ar putea fi eventual întreprinse împotriva adversarului. Acțiunea asupra unei conexiuni putea avea un efect asupra unui nod și vice versa. Acțiunile erau ele însele clasate în patru rubrici: diplomatic, informațional, militar și economic.

Pe lângă o mai bună interpretare a mediului operațional, o asemenea analiză sistemică ne permite să înțelegem felul în care acțiunile forțelor angajate pot acționa asupra partenerilor sau adversarilor și pot facilita colaborarea cu principalele părți. Se dovedește utilă în furnizarea unui context precis pentru studiul factorilor socio-culturali, a căror importanță este subliniată în cadrul angajamentelor din teatrele de operațiuni iregulare.

¹⁸ *Joint Intelligence Preparation of the Operational Environment*, disponibil, la data de 20.10.2013, pe site-ul www.fas.org/irp/doddir/dod/jp2-01-3.pdf.

Joint Intelligence Preparation of the Operational Environment consacrată descrierii mediului operațional constituie cel mai bun exemplu de integrare în doctrina interarme americane, lecțiile învățate în teatrele de operațiuni complexe și iregulare, cu accent pe rolul intelligence-ului în contextul conflictelor de tip nou. Anticipăm că această viziune se va regăsi, în viitor, și în direcții de cercetare a intelligence.

Concluzii

Putem afirma că intelligence-ul este atât obiect de cercetare cât și o practică care răspunde în general marilor principii ale teoriei cunoașterii și care poate fi evaluată prin criterii științifice.

Prin apelul la epistemologie am considerat că este foarte important ca în evoluția cercetării de intelligence din țara noastră să se facă o distincție clară între studiile științifice și cele ideologice pentru a putea sesiza amestecul de preocupări cvasi științifice cu puncte de vedere politice.

Apreciez că această poziționare ar putea conduce la o dezvoltare a culturii de intelligence, precum și la o intensificare a preocupărilor mediului academic în acest domeniu, respectiv o mai bună percepere a opiniei publice privind rolul și obiectivele organizațiilor de intelligence.

Bibliografie

1. Raymond Boudon, *Efecte perverse și ordine socială*, Editura Eurosong & Book, București, 1998.
2. Barry Buzan. Lene Hansen, *The evolution of international security studies*, Cambridge University Press, 2009.
3. Jean Piaget, *Epistemologia genetică*, Editura Dacia Cluj, 1973.
4. Lucian Culda - *Dimensiunea epistemologică a interogării existenței sociale a oamenilor*, București, Editura Licorna, 2000, p. 110.
5. *Dicționar de sociologie* – Coordonatori: Cătălin Zamfir, Lazăr Vlăsceanu, Ed. Babel, 1993.

Resurse online:

- www.sri.ro
- www.sie.ro
- www.mapn.ro
- www.cerad.canalblog.com
- www.fas.org/irp/doddir/jp2-01-3.pdf
- www.rand.org